

HET GEVAARLIJKE PAD

VAN HOOGBEGAAFD ONDERPRESTEREN TOT DELINQUENT GEDRAG

Dr. Ophélie Allyssa Desmet

WELKOM

Wie ben ik?

Wie zijn jullie?

Ijsbreker

OVERZICHT

1

Oorzaken van onderpresteren bij
hoogbegaafde leerlingen

2

Het verband tussen hoge cognitieve capaciteiten
en delinquent gedrag

3

Wetenschappelijk onderbouwde interventie- en
preventiestrategieën

4

Praktische hulpmiddelen en strategieën voor
ondersteuning en rehabilitatie

Deel 1

OORZAKEN VAN ONDERPRESTEREN BIJ HOOGBEGAAFDE LEERLINGEN

DEFINITIONS

Hoogbegaafdheid

Talent

Onderpresteren

HOOGBEGAAFDHEID

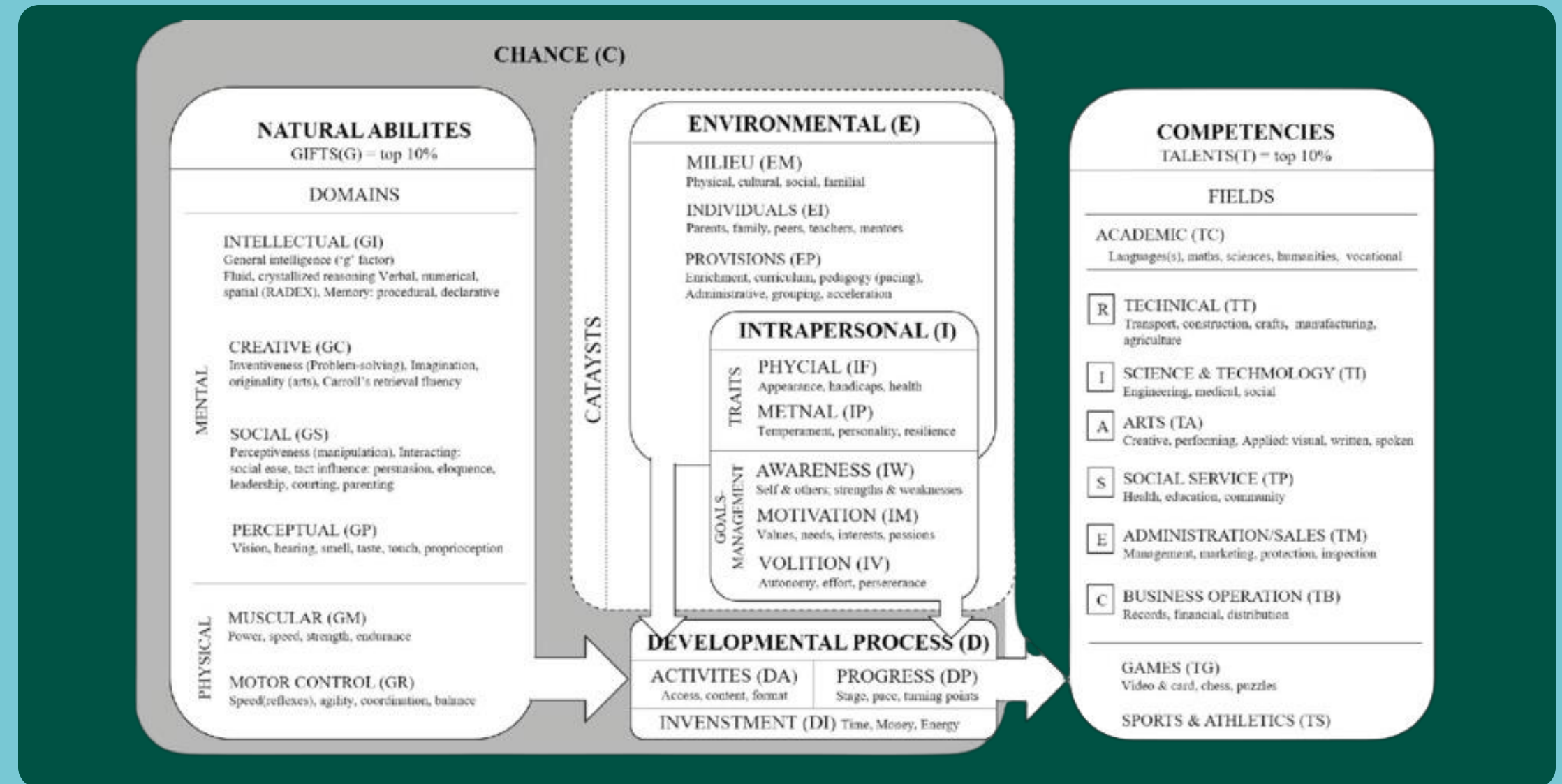
Renzulli's 3 Ring Model

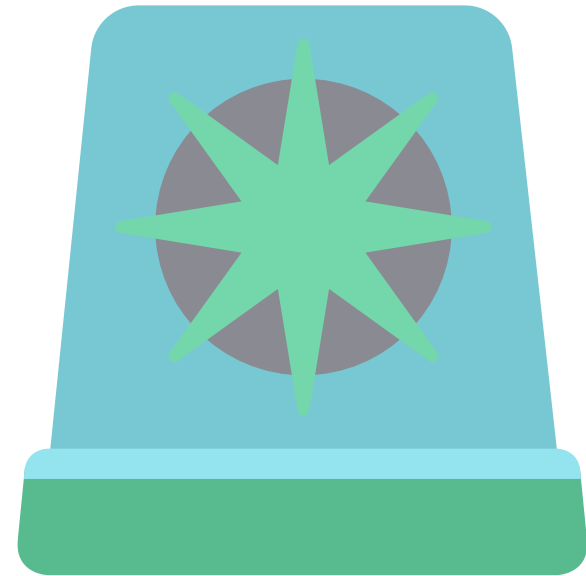
TALENT

Gagne's DMGT

ONDERPRESTEREN

Reis & McCoach (2000)

discrepantie tussen
potentieel en
prestatie

Onderpresteren

BELANGRIJKSTE OORZAKEN

1

Psychosociale Factoren

- Gebrek aan motivatie door onvoldoende uitdaging
- Sociale druk om 'normaal' te zijn
- Perfectionisme en faalangst

2

Persoonlijkheidskenmerken

- Overexcitability en intensiteit van emoties (Dabrowski's theorie)
- Asynchrone ontwikkeling (cognitief vs. emotioneel)

3

Onderwijskundige factoren

- Onvoldoende differentiatie in het onderwijs
- Gebrek aan herkenning van hoogbegaafdheid door leerkrachten
- Mismatch tussen leerstijl en onderwijsmethode

Casus: Lisa, 14 jaar

Lisa is een 14-jarige leerling in de derde klas van het VWO. Ze is geïdentificeerd als hoogbegaafd met een IQ van 145. Ondanks haar hoge intelligentie, presteert Lisa onder haar niveau en haalt ze momenteel onvoldoendes voor meerdere vakken.

1

Observaties:

- Lisa maakt een ongemotiveerde indruk in de klas en lijkt vaak verveeld.
- Ze levert haar huiswerk vaak niet of onvolledig in.
- Tijdens groepswerk neemt ze zelden initiatief.
- Lisa heeft weinig vrienden en zit vaak alleen tijdens pauzes.
- Ze reageert sarcastisch wanneer docenten haar aanspreken op haar prestaties.
- Haar ouders melden dat ze thuis vaak prikkelbaar is en klaagt dat school 'saai' is.

2

Schoolgeschiedenis:

- In de basisschool werd Lisa beschouwd als een modelstudent met uitstekende cijfers.
- Haar prestaties begonnen te dalen in de tweede klas van het VWO.
- Lisa heeft een klas overgeslagen in de basisschool.

3

Interesses:

- Lisa toont een grote interesse in astronomie en brengt veel tijd door met het lezen van geavanceerde boeken over dit onderwerp.
- Ze is creatief en houdt van tekenen, maar neemt niet deel aan kunstlessen op school.

INSTRUCTIES VOOR DE ACTIVITEIT

- a) Identificeer minimaal drie mogelijke oorzaken van Lisa's onderpresteren.
- b) Welke psychosociale, onderwijskundige en persoonlijkheidsfactoren spelen mogelijk een rol?
- c) Hoe zou Lisa's hoogbegaafdheid kunnen bijdragen aan haar huidige situatie?

Deel 2

**HET VERBAND
TUSSEN HOGE
COGNITIEVE
CAPACITEITEN EN
DELINQUENT
GEDRAG**

WAT ZEGT HET ONDEZOEK

Uit onderzoek is gebleken dat

- Een gebrek aan lees- en schrijfvaardigheden samenhangt met hogere percentages jeugdcriminaliteit en gevangenschap van volwassenen.
- Leerlingen vaker delinquent gedrag vertoonden vergeleken met degenen die beter presteerden op academisch gebied, zelfs na matching voor andere factoren.
- kinderen tussen 3-11 jaar met een slechtere zelfcontrole 30 jaar later een hogere neiging tot het plegen van misdaden hadden dan kinderen met een betere zelfcontrole
- een significant verband tussen ADHD in de kindertijd en arrestaties, veroordelingen en gevangenisstraffen in de adolescentie en volwassenheid. Individuen met ADHD waren jonger bij het begin van antisociaal gedrag, wat het risico op criminele recidive verhoogde

WAT ZEGT HET ONDEZOEK

Uit onderzoek is ook gebleken dat

- begaafde jongeren over het algemeen minder kans hebben om in de delinquente bevolking terecht te komen.
- Hoogbegaafde delinquenten die voor de jeugdrechtbank verschijnen, over het algemeen een slechte prognose hebben.
- Slimme jongeren minder snel statusdelicten plegen en worden eerder gemotiveerd door psychologische overwegingen.
- De schoolprestaties van de meeste intelligente delinquenten liggen ver onder hun capaciteiten.

THEORETISCHE VERKLARING?

1

Verveling en zoeken naar stimulatie

- Ondergestimuleerde hoogbegaafden en risicogedrag
- Voorbeelden van manifestatie in en buiten de klas

2

Sociale isolatie en aanpassingsproblemen

- Sociale uitsluiting en antisociaal gedrag
- Rol van peergroepen en sociale druk

3

• Perfectionisme en faalangst

- Extreme prestatiedruk en self-sabotage
- Paradox van hoogbegaafdheid en laag zelfbeeld

Deel 3

WETENSCHAPPELIJK ONDERBOUWDE INTERVENTIE- EN PREVENTIESTRATEGIEËN

IDENTIFICEER!

- Vroegtijdig hoogbegaafdheid en onderwijsnoden in kaart brengen
- Onderpresteren preventief aanpakken en zo snel mogelijk dedecteren.

Beter voorkomen dan genezen!

SCREENINGSMETHODEN VOOR HOOGBEGAAFDHEID EN ONDERPRESTEREN

- Observatie door leerkrachten en ouders
- Gestandaardiseerde intelligentie- en prestatietests
- Creatieve en probleemoplossende taken
- Vragenlijsten over interesses en motivatie
- Portfolio-evaluatie van werk en projecten

Vroege identificatie is cruciaal!

VOORDELEN VAN VROEGE INTERVENTIE

- Voorkomt onderpresteren en demotivatie
- Stimuleert de ontwikkeling van metacognitieve vaardigheden
- Bevordert een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen
- Vermindert gedragsproblemen en sociale isolatie
- Maakt tijdige aanpassingen in het onderwijs mogelijk

Vroege interventie kan latere academische, sociale en emotionele problemen voorkomen door hoogbegaafde leerlingen de juiste ondersteuning en uitdaging te bieden.

EFFECTIEVE ONDERWIJSAANPASSINGEN:

1

Verrijking en versnelling

- Schoolwide Enrichment Model van Renzulli, STEM-verrijkingprogramma's, zomerkampen, mentorprogramma's met experts
- Voordelen: intellectuele uitdaging, motivatie, efficiëntie
- Nadelen: mogelijke sociale aanpassingsproblemen, hiaten in kennis

2

Soc-emo ondersteuning

- Mindfulness en SOVA training helpen leerlingen om:
 - Stress en angst te verminderen
 - Emoties te reguleren
 - Zelfbewustzijn te vergroten
 - Sociale vaardigheden te verbeteren
- Peer-support groepen zijn belangrijk omdat ze:
 - Een gevoel van verbondenheid creëren
 - Uitwisseling van ervaringen mogelijk maken
 - Sociale vaardigheden ontwikkelen
 - Wederzijdse ondersteuning bieden

3

Samenwerking tussen school, ouders en professionals

- Regelmatige ouder-leerkracht gesprekken
- Gezamenlijke ontwikkeling van individuele leerplannen
- Delen van observaties en voortgangsrapportages
- Betrekken van ouders bij verrijkingactiviteiten
- Inzetten van expertise van professionals zoals psychologen

Casus: Tom, 16 jaar

Tom is een 16-jarige leerling in 4e SO. Hij is geïdentificeerd als hoogbegaafd met een IQ van 138. Ondanks zijn hoge intelligentie, vertoont Tom risicogedrag en zijn zijn schoolprestaties de laatste tijd sterk gedaald.

1

Observaties:

- Tom spijbelt regelmatig en komt vaak te laat op school.
- Als hij wel aanwezig is, verstoort hij vaak de les met sarcastische opmerkingen.
- Zijn cijfers zijn gedaald van gemiddeld een 8 naar een 5,5.
- Tom is betrap op het gebruik van alcohol en softdrugs op schoolfeesten.
- Hij heeft weinig echte vrienden op school, maar hangt rond met een groep oudere jongeren buiten school.
- Docenten melden dat Tom snel geïrriteerd raakt als hij wordt aangesproken op zijn gedrag.

2

Schoolgeschiedenis:

- Tom heeft de basisschool versneld doorlopen en is een jaar eerder naar de middelbare school gegaan.
- In de middenschool presteerde hij uitstekend zonder veel moeite.
- Zijn gedragsproblemen en dalende prestaties begonnen halverwege de derde klas.

Thuisituatie:

- Toms ouders zijn recent gescheiden, wat tot spanningen thuis heeft geleid.
- Zijn moeder, bij wie hij woont, werkt fulltime en is vaak laat thuis.
- Tom brengt veel tijd alleen door, meestal achter de computer.

3

Interesses en sterke punten:

- Tom is zeer geïnteresseerd in computerprogrammeren en heeft op eigen initiatief verschillende apps ontwikkeld.
- Hij heeft een scherp gevoel voor humor en kan zeer creatief zijn in probleemoplossing.
- Tom toont leiderschap in online gaming communities.

INSTRUCTIES VOOR DE ACTIVITEIT

- a) Identificeer minimaal drie mogelijke oorzaken van Lisa's onderpresteren.
- b) Welke psychosociale, onderwijskundige en persoonlijkheidsfactoren spelen mogelijk een rol?
- c) Hoe zou Lisa's hoogbegaafdheid kunnen bijdragen aan haar huidige situatie?

Deel 4

**PRAKTISCHE
HULPMIDDELEN EN
STRATEGIEËN VOOR
ONDERSTEUNING EN
REHABILITATIE**

Interventies

MENTORPROGRAMMA'S

Voordelen van een-op-een mentoring:

- Individuele aandacht en begeleiding
- Rolmodel voor persoonlijke en professionele ontwikkeling
- Veilige omgeving om uitdagingen te bespreken
- Versterking van zelfvertrouwen en motivatie

Richtlijnen voor effectieve mentorprogramma's:

- Zorgvuldige matching van mentor en mentee
- Duidelijke doelstellingen en verwachtingen
- Regelmatige, gestructureerde bijeenkomsten
- Training voor mentoren in hoogbegaafdheid
- Evaluatie en bijsturing van het programma

Interventies

COGNITIEVE GEDRAGSTHERAPIE (CGT)

CGT-technieken effectief voor hoogbegaafde leerlingen:

- Cognitieve herstructurering
- Mindfulness-based stress reduction
- Exposure therapie voor faalangst
- Sociale vaardigheidstraining

Aanpak van negatieve denkpatronen:

- Identificeren van cognitieve vervormingen
- Uitdagen van irrationele gedachten
- Ontwikkelen van helpende gedachten
- Bevorderen van een groeimindset

Interventies

TALENTGERICHTE BENADERING

Focus op sterke punten voor verhoogde motivatie:

- Identificeren en erkennen van unieke talenten
- Creëren van uitdagende projecten op basis van interesses
- Koppelen van schoolvakken aan persoonlijke passies
- Stimuleren van zelfreflectie en eigenaarschap

Inzet van talenten om risicogedrag te verminderen:

- Kanaliseren van energie in positieve activiteiten
- Ontwikkelen van leiderschapsvaardigheden
- Betrekken bij peer-tutoring of mentoring van jongere leerlingen
- Creëren van mogelijkheden voor maatschappelijke betrokkenheid

Rollenspel: Ondersteunende gesprekstechnieken

We gaan nu oefenen met gesprekstechnieken die effectief zijn in het ondersteunen van hoogbegaafde leerlingen en het communiceren met hun ouders. Het doel is om empathie te tonen, actief te luisteren en constructieve oplossingen te vinden.

1

Stap 1

Een persoon speelt de rol van de leraar, de ander speelt de leerling of ouder. Na 10 minuten wisselen jullie van rol en scenario.

2

Stap 2

Lees je scenario en bereid je voor op je rol. Leraren/counselors, denk na over de technieken die we hebben besproken.

3

Stap 3

Begin nu met het eerste gesprek. Focus op actief luisteren, het tonen van empathie en het verkennen van mogelijke oplossingen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR EFFECTIEVE TECHNIEKEN:

1

Actief luisteren: Herhaal en vat samen wat je hoort

2

Toon empathie: Erken gevoelens en zorgen

3

Open vragen stellen: Moedig zelfreflectie aan

4

Focussen op sterke punten: Identificeer en benadruk

4

Gezamenlijke probleemoplossing: Betrek de leerling/ouder bij het vinden van oplossingen

Rollenspel: Ondersteunende gesprekstechnieken

We gaan nu oefenen met gesprekstechnieken die effectief zijn in het ondersteunen van hoogbegaafde leerlingen en het communiceren met hun ouders. Het doel is om empathie te tonen, actief te luisteren en constructieve oplossingen te vinden.

4

Stap 4

Wissel nu van rol en neem het andere scenario.

Begin nu met het tweede gesprek, met dezelfde focus als eerder.

4

Stap 5

Bespreek in je paar wat goed ging en wat uitdagend was. Welke technieken waren het meest effectief?

6

Stap 6

Laten we nu als groep de ervaringen delen. Welke technieken werkten goed? Waar liepen jullie tegenaan?

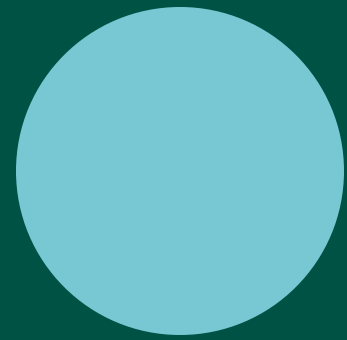
THE END

GOED GEDAAN!

Vraag en Antwoord Sessie

Bronnen

- Hier is een lijst van bronnen in APA 7-stijl die relevant zijn voor de presentatie over hoogbegaafdheid, onderpresteren en delinquent gedrag:
- Barriga, A. Q., Doran, J. W., Newell, S. B., Morrison, E. M., Barbetti, V., & Robbins, B. D. (2002). Relationships between problem behaviors and academic achievement in adolescents: The unique role of attention problems. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 10(4), 233-240.
- Beaver, K. M., Schwartz, J. A., Nedelec, J. L., Connolly, E. J., Boutwell, B. B., & Barnes, J. C. (2013). Intelligence is associated with criminal justice processing: Arrest through incarceration. *Intelligence*, 41(5), 277-288.
- Colangelo, N., & Davis, G. A. (2003). *Handbook of gifted education* (3rd ed.). Allyn and Bacon.
- Dornbusch, S. M., Erickson, K. G., Laird, J., & Wong, C. A. (2001). The relation of family and school attachment to adolescent deviance in diverse groups and communities. *Journal of Adolescent Research*, 16(4), 396-422.
- Felson, R. B., & Staff, J. (2006). Explaining the academic performance-delinquency relationship. *Criminology*, 44(2), 299-320.
- Frick, P. J., Kamphaus, R. W., Lahey, B. B., Loeber, R., Christ, M. A. G., Hart, E. L., & Tannenbaum, L. E. (1991). Academic underachievement and the disruptive behavior disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(2), 289-294.
- Henry, K. L., Knight, K. E., & Thornberry, T. P. (2012). School disengagement as a predictor of dropout, delinquency, and problem substance use during adolescence and early adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(2), 156-166.
- Hirschfield, P. J., & Gasper, J. (2011). The relationship between school engagement and delinquency in late childhood and early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(1), 3-22.
- Hoffmann, J. P., Erickson, L. D., & Spence, K. R. (2013). Modeling the association between academic achievement and delinquency: An application of interactional theory. *Criminology*, 51(3), 629-660.
- Landis, R. N., & Reschly, A. L. (2013). Reexamining gifted underachievement and dropout through the lens of student engagement. *Journal for the Education of the Gifted*, 36(2), 220-249.
- Morisano, D., & Shore, B. M. (2010). Can personal goal setting tap the potential of the gifted underachiever? *Roeper Review*, 32(4), 249-258.
- Payne, A. A. (2008). A multilevel analysis of the relationships among communal school organization, student bonding, and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45(4), 429-455.
- Reis, S. M., & McCoach, D. B. (2000). The underachievement of gifted students: What do we know and where do we go? *Gifted Child Quarterly*, 44(3), 152-170.
- Ritchotte, J. A., Rubenstein, L. D., & Murry, F. (2015). Reversing the underachievement of gifted middle school students: Lessons from another field. *Gifted Child Today*, 38(2), 103-113.
- Schultz, R. A. (2002). Illuminating realities: A phenomenological view from two underachieving gifted learners. *Roeper Review*, 24(4), 203-212.
- Seeley, K. R. (2004). Gifted and talented students at risk. *Focus on Exceptional Children*, 37(4), 1-8.
- Whitmore, J. P. (1999). *Giftedness, conflict, and underachievement*. Allyn and Bacon.

ophelie.desmet@bsu.edu

www.onderpresteren.be

Contact

ST E U N P U N T
O N D E R P R E S T E R E N

